

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра педагогіки та гуманітарних дисциплін

ПОГОДЖЕНО:

Начальник кафедри,
кандидат педагогічних наук, доцент
Разумейко Н.С.

«___»_____2019 р.

СИЛАБУС

**навчального курсу «Етика юриста»
спеціальність 081 «Право»
форма навчання: денна**

РОЗРОБНИК:

доцент кафедри,
доктор філософських наук

Співак В.В. _____

ЗАТВЕРДЖЕНО:

на засіданні кафедри педагогіки та
гуманітарних дисциплін

Протокол № __ від «__»_____2019 р.

Кредити та кількість
годин:

3 кредити ECTS; години: 18 лекційних, 18
семінарських, 8 практичних та 46 самостійна
робота.

Чернігів 2019

Анотація курсу

Багато юристів намагаються допомогти людям у вирішенні їхніх проблем. Ефективність цієї роботи значною мірою залежить від особистості юриста, його життєвої позиції, поглядів, його моральності. Чи усвідомлюєте ви суспільне значення обраного фаху та високе покликання юриста? Які феномени, пов'язані з моральним життям, ви готові сьогодні проаналізувати? Чи будете ви готові до колізій пов'язаних із дотриманням моральності у власній практиці та моральній оцінці вчинків оточуючих? Як поведете себе у випадку коли стикнетесь із порушенням моралі та професійної етики колегою по роботі? Що будете робити у випадку коли станете перед вибором між життям «по совісті» та діями «за обставинами»? Чи готові ви розбирати суперечливі переплетіння моралі та законності?

Курс «Етика юриста» закладає базу розуміння майбутнім фахівцем кодексу професійної етики юриста. Пояснює складні морально-етичні категорії добра та зла, обов'язку і відповідальності, совісті, вибору, щастя, ідеалу... Озброює знаннями конкретних рецептів поведінки у типових та нетипових ситуаціях, що можуть трапитись на кар'єрному шляху молодого професіонала. Вчить діяти спираючись на міцне підґрунтя морального світогляду і в будь яких обставинах залишатись на «світлому боці».

Ця дисципліна тісно переплітається з філософією, логікою, соціологією, теорією держави і права та складає підґрунтя для адекватного розуміння змісту багатьох правничих дисциплін. При вивченні цієї дисципліни буде зроблено ставку на поєднання традиційних (звичних) форм роботи – лекція, обговорення питань семінару, а також використовуватимуться робота з текстами, організація диспутів, написання творчого завдання-есе. Вивчаючи цей курс ви матимете можливість долучитись до дискусій з приводу важливих питань суспільної моральності й професійної етики. Думка кожного учасника освітнього процесу стане невід'ємною складовою здобуття відповідей на одвічні питання про межі свободи, совість, обов'язок, критерії справедливості...

Мета курсу

Мета навчальної дисципліни є формування у здобувача вищої освіти здатностей: діяти на основі етичних міркувань (мотивів); зберігати та примножувати моральні та культурні цінності суспільства. Майбутній фахівець має усвідомити важливість покликання юриста для суспільного життя та всю глибину міри відповідальності взятої на себе при виборі цієї професії. Моральні настанови закріплені в свідомості здобувача вищої освіти в ході вивчення курсу мають ґрунтуватись на повазі до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності.

Організація навчання

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Семінари	Практичні заняття	Самостійна робота
Розділ 1. Загальні питання етики						
1	Вступ до етики юриста	7	2		-	5
2	Мораль як предмет етики	9	2	2	-	5
3	Основні категорії етики	11	2	2	2	5
Розділ 2. Професійна етика юриста						
4	Професійна етика юриста	12	2	4	-	6
5	Культура особистості юриста	11	2	2	2	5
6	Проблеми професійно-моральної деформації юриста	9	2	2	-	5
7	Етика співробітників правоохоронних служб	9	2	2	-	5
8	Етичні основи правосуддя	13	2	2	4	5
9	Моральні та етичні основи діяльності представників окремих юридичних професій	9	2	2	-	5
Всього годин за курсом		90	18	18	8	46

Завдання до семінарів та практичних занять

Семінарські заняття

Готуючись до семінарського заняття Ви маєте підготувати конспект питань, що містяться в плані відповідної теми. Наявність конспекту всіх (!) питань та ваша присутність на занятті є запорукою успішної роботи та отримання балів (їх кількість залежить від вашої активності та якості підготовки). Відсутність конспекту або неповний конспект, навіть за умови вашої присутності на семінарі, оцінюється в 0 балів.

Плани семінарських занять

Тема 2. Мораль як предмет етики

1. Поняття та сутність моралі
2. Функції моралі в суспільстві.
3. Моральний вимір особистості.

4. Принципи моралі: гуманізм, справедливість і законність.
5. Специфіка і роль моралі в умовах становлення і розвитку правового суспільства.

Література: основна № 1, 2, 4, 7, 8, 10; допоміжна № 2-4, 5, 9, 11.

Тема 3. Основні категорії етики.

1. Сутність основних категорій етики.
2. Етичні категорії «добро», «зло».
3. Етичні категорії «честь», «гідність», «совість».
4. Категорії етичного вибору, вчинку, моральної діяльності (норма, кодекс, звичай, традиція, принципи, ідеали)

Література: основна № 1- 4, 5, 6-8, 10; допоміжна № 1, 3, 4, 10.

Тема 4. Професійна етика юриста

1. Юридична термінологія.
2. Обов'язки правника. Сфера дії норм.
3. Професійна поведінка юриста.
4. Взаємини «клієнт-правник».
- 4.1. Компетентність юриста. Надання і отримання інформації.
- 4.2. Конфіденційність інформації (надання та отримання інформації, дозволене розголошення інформації; приховування інформації, конфіденційність інформації, розголошення інформації, що суперечить інтересам клієнта).
- 4.3. Конфлікти через поведінку правника (розголошення інформації, яке вимагається або дозволяється, зіткнення інтересів, відданість інтересам клієнта, інтереси правника).
5. Правник-консультант.
- 5.1. Сфера консультації юриста.
- 5.2. Відповідальність помічників правників, які самі не є правниками.
6. Недозволена правнича практика.
7. Обов'язок служіння pro bono publico.
8. Інформація щодо правничих послуг (повідомлення щодо послуг, які надаються правником; рекламування правничих послуг.

Література: основна № 1, 2, 4, 7-10; допоміжна № 2, 3, 4, 11, 12.

Тема 5. Культура особистості юриста.

1. Поняття та структура професійної етики юриста.
2. Політична культура юриста.
3. Особливості правової культури професійної діяльності юриста.
4. Психологічна культури юриста.
5. Поняття і види етики професійної юридичної діяльності.

6. Естетична культура юриста.

Література: основна № 1, 2, 4, 7-10; допоміжна № 1, 3, 4, 11.

Тема 6. Проблема професійно-моральної деформації юриста.

1. Поняття та професійної деформації.
2. Причини професійної деформації.
3. Сутність професійної деформації юриста.
4. Шляхи попередження професійної деформації юриста

Література: основна № 1, 2, 4, 7, 8, 10; допоміжна № 1, 3, 7, 11, 12.

Тема 7. Етика співробітників правоохоронних органів

1. Специфіка професійної моралі працівників правоохоронних органів.
2. Моральні аспекти професійної діяльності працівників правоохоронних органів.
3. Морально-психологічні особливості спілкування співробітників правоохоронних органів в екстремальних ситуаціях.

Література: основна № 1, 2, 4, 7, 8; допоміжна № 1, 3, 4, 11.

Тема 8. Етичні основи правосуддя

1. Моральні вимоги до діяльності представників судової влади.
2. Суддя та його роль в забезпеченні морального характеру судового процесу.
3. Етичні основи винесення судових вироків.

Література: основна № 1, 2, 5, 7, 8, 10; допоміжна № 2-4, 10, 12.

Тема 9. Моральні та етичні основи діяльності представників окремих юридичних професій

1. Моральні основи діяльності нотаріуса.
2. Моральні основи діяльності адвоката.
3. Моральні основи діяльності юриста фірми.

Література: основна № 1-6, 7, 8, 10; допоміжна № 1, 3, 7, 9, 10, 12.

Практичні заняття

Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання матеріалів (текстів) необхідних для успішного виконання практичних завдань. Отже, ваші бали залежать від вашої попередньої підготовки.

Завдання до практичних занять

Тема 3. Основні категорії етики

Прочитайте розділ № 9 «Об'єктивні та суб'єктивні категорії моральної свідомості» праці В. А. Малахова Етика: курс лекцій. Острог: НУОА. 2014.

С. 93-109 (використайте електронні ресурси наведені в списку рекомендованої літератури). Подумайте над позиціями автора щодо фундаментальних категорій етики. Визначтеся з чим ви погоджуєтесь, а з чим ні і чому саме. Під час практичного заняття це допоможе вам успішно виконати завдання.

Тема 5. Культура особистості юриста

Ознайомтесь з біографіями видатних юристів минулого за списком: Ульпіан, Марк Тулій Цицерон, Граціан, Гуго Гроцій, В. Блекстоун, А.Ф. Коні, Ф.Н. Плевако, А. Бустаманте. З'ясуйте якими були їх досягнення та моральні риси.

Тема 8. Етичні основи правосуддя

Прочитайте діалоги Платона «Критон» та «Апологія Сократа» (використайте електронні ресурси наведені в списку рекомендованої літератури). Проаналізуйте основні думки та позиції які автор намагався донести до читача. На базі цієї підготовки ви зможете долучитись до дискусії та виконати практичні завдання.

Завдання для самостійної роботи

Ряд питань навчальної дисципліни виносяться на самостійне опрацювання. Виконання самостійної роботи оцінюється окремо та є невід'ємною складовою успішного проходження курсу. Для виконання завдань самостійної роботи вам необхідно зробити конспект нижчезазначених питань. Кожне питання має бути ґрунтовно висвітлене в обсязі не менше двох сторінок рукописного тексту.

1. Поняття, структура та види політичної культури юриста. Законодавче регулювання участі юриста у політичному житті.
2. Поняття, зміст та форми прояву моральної, інформаційної, естетичної культури юриста.
3. Мовна культура юриста. Естетичні характеристики правових документів.
4. Психологічні прийоми професійного спілкування юристів з громадянами.
5. Професійна культура і поведінка прокурора, слідчого та нотаріуса
6. Конфлікти в юридичній діяльності і способи їх вирішення.
7. моральні традиції українського народу.
8. Моральний зміст патріотизму.
9. Духовна та національна культура юриста.

10. Прогностика щодо моралі майбутнього.

Література: основна № 1, 2, 4, 7-9; допоміжна № 2-4, 7, 12.

Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем. При написанні есе доцільним буде скористатись порадами за посиланням: <https://zno.if.ua/?p=985>

Тематика есе:

1. «Немає нікого, хто робив би зло заради його самого, але всі творять його заради вигоди або задоволення, або честі, або чогось подібного» (Ф.Бекон).
2. «Більшість людей насправді не бажають свободи, так як вона передбачає відповідальність, а відповідальність лякає людей»? (З.Фройд).
3. Чим вимірюється щастя? Чи можна його взагалі виміряти?
4. Людина, отримавши свободу, не знає, що з нею робити? Чому?
5. Платон "Протагор". Цілісне розуміння доброчинності.
6. Марк Аврелій «Наодинці із собою». Життя у згоді з природою.
7. Макіавеллі Н. «Володар». Мораль в політиці.
8. Ніцше Ф. «До генеалогії моралі». Мораль – прояв сили чи слабкості?
9. В. Соловйов «Три розмови». Мілітаризм, пацифізм, реалізм.
10. Проблема ненасилля.
11. Тероризм: моральний аспект.
12. Проблеми Інтернет-етики.
13. Професійна атестація юристів.
14. Дисциплінарна відповідальність юристів.
15. Оплата праці юристів, їх правовий та соціальний захист.
16. Державний стандарт вищої юридичної освіти.
17. Розвиток юридичної освіти на сучасному етапі.
18. Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів.
19. Об'єднання юристів в Україні.
20. Деонтологічна правосвідомість та обов'язки юриста.
21. Духовна культура юриста.
22. Філософська та наукова культура юриста.
23. Емоційна культура юриста.
24. Педагогічна культура юриста.
25. Економічна культура юриста.
26. "Акторська" культура юриста.
27. Зовнішня культура юриста.

Порядок оцінювання

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в Таблиці 1

Таблиця 1

№	Назва теми	Всього балів	Форма заняття та		
			Лекції (ведення конспекту)	Семінари (конспектування, питань, виступ, доповнення)	Практичні Заняття (опрацювання матеріалів для підготовки, успішне виконання завдань)
Розділ 1. Загальні питання етики					
1	Вступ до етики юриста	1	1		-
2	Мораль як предмет етики	6	1	5	-
3	Основні категорії етики	8	1	5	2
Розділ 2. Професійна етика юриста					
4	Професійна етика юриста	6	1	5	-
5	Культура особистості юриста	8	1	5	2
6	Проблеми професійно-моральної деформації юриста	6	1	5	-
7	Етика співробітників правоохоронних служб	6	1	5	-
8	Етичні основи правосуддя	11	1	5	2
9	Моральні та етичні основи діяльності представників окремих юридичних професій	6	1	5	-
Разом		55	9	40	6
Виконання завдань для самостійної роботи на написання есе				5	
Залік				40	
Всього				100 балів	

За ведення конспекту лекцій нараховується 1 бал за кожен тему, що повністю відображена у вашому конспекті. Таким чином, за роботу на лекціях ви можете отримати до 9 балів. Нагадуємо, що під час лекцій та інших занять не припустимо відволікатись розмовами, користуватись мобільними телефонами та іншими гаджетами, порушувати дисципліну в будь який інший спосіб. Запізнення на лекцію так само не припустимі,

викладач залишає за собою право не допустити до заняття студента, що порушує дисципліну або запізнюється. Поважайте працю викладача, ваших товаришів по навчанню та себе – дотримуйтесь дисципліни під час освітнього процесу. Ці ж самі правила поведінки поширюються й на інші форми занять (семінари, практичні). Користування гаджетами для доступу до мережі Інтернет припустиме лише під час семінарських/практичних занять за вказівкою чи дозволом викладача. Пропущені лекції слід відпрацювати переписавши конспект та продемонструвавши його викладачу, при цьому слід бути готовим відповісти на його питання за змістом лекції.

Робота на семінарах оцінюється за наступними критеріями:

- ваша присутність та повний конспект семінарських питань забезпечують вам 1 бал;

- для того аби отримати ще один бал слід брати участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача, висловлення своєї обґрунтованої точки зору під час обговорення проблемних питань);

- виступ із доповіддю на питання за планом семінарського завдання може принести вам ще один бал за умови, що відповідь буде змістовною та відповідати плановому питанню;

- якщо, при виступі, ви проявите ґрунтовну підготовку, висловіте власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріпите її аргументацією, правильно відповісте на уточнюючі питання викладача то можете отримати ще 2 бал.

Таким чином ваша участь в роботі семінару може принести вам до 5 балів за одне заняття. Пропущений семінар відпрацьовується написанням конспекту всіх питань з плану заняття та відповідями на питання викладача за змістом семінару під час відпрацювання.

Практичні заняття можуть принести вам по 2 бали за одне заняття за умови попереднього опрацювання матеріалів для підготовки до заняття й успішного виконання всіх завдань безпосередньо на самому занятті. Не виконання завдань знижує ваш бал пропорційно відсотку й рівнів складності завдань з якими ви не впорались. Ваша присутність без підготовки та нездатність впоратись із завданнями оцінюється 0 балів. Відпрацювання пропущених чи оцінених у 0 балів занять відбувається за умови попереднього ознайомлення з матеріалами для підготовки до практичного заняття та виконання завдань запропонованих викладачем (увага – завдання можуть відрізнятись від тих, що вирішували ваші одногрупники).

Самостійна робота оцінюється викладачем з розрахунку 0,5 бала за два повністю висвітлених в конспекті питання з вищенаведеного списку. За виконання завдань для самостійної роботи ви можете отримати до 2 бали.

Кожен курсант (студент, слухач) має до кінця жовтня написати та надати викладачу есе на тематику з запропонованого переліку або за власною темою узгодженою з викладачем. Успішне виконання цього завдання оцінюється в 5 балів. При цьому оцінка відбувається узагальненням балів за 5 критеріями: 1) грамотність та оформлення – 0,5 бала; 2) відповідність змісту темі – 0,5 бала; 3) структурна логічність – 0,5 бала; 4) аргументованість висновків – 0,5 бала; 5) оригінальність роботи та культура посилань на джерела – 0,5 бала.

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у вигляді усного заліку на якому ви можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості ваших відповідей. На заліку викладач задає вам 4 питання з переліку наведеного нижче, кожна відповідь дає вам до 10 балів. Якщо під час проходження курсу ви набрали 60 балів то маєте право не здавати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в Таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
64-74	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до заліку

1. Етика, моральність, мораль: співвідношення понять.
2. Види етики. Авторитарна та гуманістична етика.
3. Структура етики.
4. Нормативна етика: загальна характеристика.
5. Вищі моральні цінності в системі нормативної етики.
6. Прикладна етика: сутність та структура.
7. Ситуативна етика: етика суспільних та інтимних відносин.

8. Етика ділового спілкування: предмет та специфіка.
9. Історія етичних вчень: етика Стародавнього Сходу та Античності.
10. Історія етичних вчень: етика Середньовіччя та Відродження.
11. Історія етичних вчень: етика Нового часу.
12. Основні напрямки етики ХХ ст.
13. Мораль як система принципів, норм та ідеалів.
14. Моральна свідомість та її структура.
15. Моральні відносини та їх види.
16. Моральна поведінка та її структура.
17. Основні функції моралі.
18. Виникнення моралі: релігійна, натуралістична, соціологічна концепції.
19. Історичний розвиток моральності: основні етапи та їх характеристика.
20. Вищі моральні цінності.
21. Страждання та співчуття.
22. Свобода та відповідальність.
23. Борг та совість.
24. Честь та гідність.
25. Смысл життя. Щастя.
26. Дружба як найвища моральна цінність.
27. Етика любові.
28. Етикет як зовнішній прояв моральної культури.
29. Місце етики юриста в системі соціогуманітарного знання.
30. Об'єкт та предмет етики юриста.
31. Нормативний, інтерпретуючий та прикладний аспект етики юриста.
32. Загальна характеристика етичних категорій
33. Структура моралі.
34. Категорії моральної свідомості
35. Категорії моральної самосвідомості
36. Добро та зло.
37. Совість.
38. Справедливість.
39. Благо.
40. Вибір.
41. Поняття та зміст професійної етики.
42. Етика як базова основа права. Співвідношення моралі та права.
43. Поняття професійної етики юриста.
44. Моральні установки та принципи як базовий зміст правових актів.
45. Загальна характеристика правової культури юриста.
46. Професійна правосвідомість юриста.
47. Поняття, зміст та форми прояву моральної, інформаційної, естетичної культури юриста.
48. Службовий етикет юриста.
49. Деформація правосвідомості юриста: причини та наслідки.
50. Професійне вигорання юриста.

51. Деформація моральної свідомості юриста.
52. Засоби профілактики професійної деформації та вигорання.
53. Принципи етики правоохоронця
54. Взаємовідносини з громадянами: моральні засади.
55. Моральні принципи у спілкуванні з колегами.
56. Норми етикету у професійній діяльності правоохоронця.
57. Суддівська етика.
58. Правосуддя та справедливість: гармонія і конфлікт.
59. Етикет судових дебатів.
60. Моральні колізії правосуддя.

Політика академічної доброчесності

Прослуховуючи цей курс, Ви погодились виконувати положення принципів академічної доброчесності:

- складати всі проміжні та фінальні завдання самостійно без допомоги сторонніх осіб;
- надавати для оцінювання лише результати власної роботи;
- не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити ваші результати чи погіршити/покращити результати інших курсантів (студентів, слухачів);
- не публікувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань курсантів (студентів, слухачів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Скакун О.Ф. Етика юриста. Навч. посібник. Харків: Право, 2014. 287с.
2. Горшеньов В.М., Рогачова Л.Л., Бенедик В.І. Юридична деонтологія Навч.посібник. Харків: Смолоскип, 2016. 85с.
3. Горшенев В.М., Бенедик І.В. Юридична деонтологія. Київ: ПАРАПЛАН, 2017. 305 с.
4. Шмоткін О.В. Юридична деонтологія. Київ: МНТУ, 2011. 126 с.
5. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Етика юриста. Київ: МАУП, 2015. 655с.
6. Лозовий В.О., Петришин О.В. Професійна етика юриста. Харків: Право, 2004. 176с.
7. Герасіна Л.М. Проблеми правової конфліктології: феноменологічний, гносеологічний та праксеологічний аналіз. К.: Право України, 2004. 112с.
8. Коновалова В.Е. Правова психологія. Харків: Діло, 2007. 160с.
9. Юридична деонтологія: Навчальний посібник для дистанційного навчання / За ред. Цифра Г.О., Клименко Н.І. Київ: Університет „Україна”, 2005. 210 с.
10. Етика: Навч. посібник / Т. Г. Аболіна, В. В. Єфименко, О. М. Лінчук та ін. Київ: Логос, 1992. 120 с.

Допоміжна:

1. Бандурка М.М., Друзь В.А. Юридична етика. Підручник. Харків: Зоря, 1997. 189с.
2. Етика ділового спілкування: Курс лекцій / за ред Чмут Т.К. Київ: ПАРАПЛАН, 2003. 259 с.
3. Етика: Навч. посібник / В. О. Лозовий, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; за ред. проф. В. О. Лозового. Київ: Знання, 2004. 180 с.
4. Етос і мораль у сучасному світі/ Від. ред. Малахов В. Київ: Знання, 2004. 520 с.
5. Зусін В.Я. Етика та етикет ділового спілкування: Навч. посібник. Київ: Долина, 2005. 420 с.
6. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій: Навч. посіб. Київ: Наукова думка, 2001.
7. Мовчан Н. В. Історія і теорія етики: Курс лекцій: Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Дрогобич: ДДПУ, 2003. 450 с.
8. Нестеренко В. Вступ до філософії: онтологія людини. Київ: ПП Добрянський, 1995. 340 с.
9. Скакун О.Ф. Юридическая деонтологія. Навч.посібник. Харків: ПП Фенікс, 2002. 287 с.
- 10.Сливка С.С. Правнича деонтологія. Підручник. Вид. 2-е, перероб. і доп. Київ: Атіка, 2007. 320 с.
- 11.Сливка С.С. Професійна культура юриста (теоретико-методологічний аспект). Львів: Світ, 1999.
- 12.Ткаченко В.Д., Погребняк С.П., Лук'янов Д.В. Юридична деонтологія. Підручник / Ткаченко В.Д., Погребняк С.П., Лук'янов Д.В. Харків: ПП ПрессКом, 2006. 256с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- <https://stud.com.ua>
- <https://pidruchniki.com>
- psylib.org.ua › books › plato01